

18. Postcoital antikonception

Det finns idag två olika typer av postcoital anticonception (PCA) : akut-p-piller och kopparspiral. PCA eller akut-preventivmedel kan användas som en nödlösning dagarna efter ett enstaka oskyddat samlag. De kan också användas om den vanliga metoden misslyckats, t. ex. glömda p-piller eller kondom som gått sönder. Akut-preventivmedel erbjuds också efter våldtäkt. Kvinnor som söker för att få denna behandling bör samtidigt ges rådgivning om reguljära preventivmedel. Risken för STI bör också beaktas.

Akut-p-piller

Akut p-piller med 1.5 mg levonorgestrel är en effektiv metod för att förhindra oönskad graviditet efter ett oskyddat samlag. Pillret utövar sin effekt genom att hämma eller förskjuta ägglossningen och påverkar inte endometriet och därmed inte en eventuell implantation. Metoden saknar absoluta kontraindikationer.

Akut-p-piller skall tas så snart som möjligt efter det oskyddade samlaget. Effekten är som störst under 24 timmar då man räknar med att ca 95% av de graviditeter som annars skulle uppstå förhindras. Ett visst skydd kvarstår ända upp till 72 timmar. Metoden bör erbjudas under hela menscykeln då det är svårt att exakt förutsäga när ägglossningen inträffar.

Ett nytt akut p-piller har just kommit på marknaden (Ellaone), substansen binder till progesteronreceptorn och hämmar också den ägglossningen. Dock finns studier som visar att effekten är högre än Postinor/Norlevo framför allt när det har gått längre efter det oskyddade samlaget. Pillret kan tas upp till 120 timmar (4 dagar) efter samlaget.

Graviditetstest eller gynekologisk undersökning behöver inte utföras inför behandlingen men diskussion om preventivmedel och risk för STI bör inledas. Det kan i vissa fall vara lämpligt att omgående börja med t.ex p-piller istället för att invänta mens. I sådana fall bör under första veckan ett kompletterande skydd t.ex kondom användas.

Ett återbesök bör erbjudas för att kontrollera graviditetstest och STI.

De vanligaste biverkningarna är illamående och i vissa enstaka fall kräkningar. Om metoden används vid upprepade tillfällen minskar effektiviteten och störningar i blödningsmönstret är vanliga.

Kopparspiral

Kopparspiralen är den mest effektiva metoden och man räknar med att c:a 99% av de graviditeter som annars skulle uppstå, förhindras. Förutom att själva fertiliseringen försvåras påverkas även endometriet vilket försvårar/omöjliggör en implantation. Spiralen kan sättas in upp till 5 dagar efter det oskyddade samlaget. En stor fördel är att det därefter finns en långverkande metod på plats. Kontraindikationerna är desamma som vid reguljär spiralanvändning.

Sammanfattning:

Akut-p-piller (eller kopparspiral) bör erbjudas alla som söker för att förhindra oönskad graviditet efter oskyddat samlag, oavsett när i menscykeln samlaget ägt rum.

Akut-p-piller ersätter inte reguljära preventivmetoder och det är dessutom mindre effektivt. Användning kan dock introducera till en reguljär metod.

Metoden kan användas flera gånger under samma menscykel men effektiviteten minskar och störningar i blödningsmönstret är vanliga.

Akut-p-piller kan inte avbryta eller skada en redan etablerad graviditet och det kan därmed inte likställas med abort.